

גליון 77 - ה'תשע"ה / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

- הלכות מצויות לשבת - דינים הנוגעים לימות החורף והשלג

הוצאה

א. הוצאה דרך מלבוש

דבר שיוצאים בו דרך מלבוש מותר לצאת בו בשבת (אלא אם כן יש חשש שמא יפול ממנו ויבוא לטלטלו ברה"ר). ואפילו אינו לובשו אלא להציל עצמו מטינוף. [שו"ע (סי' שא סעי' יד)]. ולכן מותר ללבוש בגד מעל בגדיו מפני הגשמים או כובע גדולה על כובע קטנה מפני הגשמים. [רמ"א (שם ומ"ב ס"ק נב)].

ב. הוצאה שלא כדרך מלבוש

הוצאת בגד שלא כדרך מלבוש, וכגון שנתן חתיכת בגד קטנה על ראשו, יש בו משום הוצאה. [רמ"א (שם)]. אלא שאם מתעטף בו גם קצת מגופו נחשב דרך מלבוש ומותר לצאת בו אף כשלובו מפני הטינוף או הגשמים. [מ"ב ס"ק נג]. וכן אם לובשו כדי להציל עצמו מדבר המצער שרי. [שו"ע (סי' שא סעי' יג)].

ג. לבישת כיסוי על כובע או מגבעת כדי להגן "על עצמו" מהגשמים

כיסוי ניילון לכובע או למגבעת עם עיקר מטרתו להגן על גופו שלא יירטב מותר ללבושו (וכגון שבלאו הכי המים יחדרו דרך הכובע או המגבעת או שמכסה על ידו גם חלק מגופו). [נדאף אם נאמר שאין דינו כמלבוש כיון שבא להגן על גופו שרי. וכ"כ הש"ש"כ (פ"ח אות ט). ואף לדעת האג"מ המובא בסמוך ד"ל דכל שאינו מוסיף לכסות גופו ואינו מחממו אינו בכלל מלבוש בכה"ג שאם הכובע ירטב הרבה גם גופו יתקרר וירטב מודה דשרי כמבואר לקמן באות ז'. וכ"כ המנח"י (ח"ג סי' כו אות ח) כיון שהיא לבישה להיגבל מצער].

ויש אומרים שכל זה בתנאי שאין מקפיד להסיר הכיסוי בשעה שפסק הגשם. [המנח"י (שם)]. וכ"כ הש"ש"כ (שם הגה מו) בשם הגרשז"א ז"ל. אלא דעיי"ש (אות י בהערה) שמבואר דחשש לזה דוקא ברה"ר גמורה. ועוד דיש לדמות זאת לכפפות המובא לקמן שיש מקילין כי לא מצוי בינו רה"ר. וכמ"ש בארחות שבת (פכ"ח הגה רלז)].

ד. לבישת כיסוי על כובע או מגבעת כדי להגן עליהם מהגשמים

כיסוי ניילון לכובע או מגבעת, אם מטרתו להגן על הכובע ולא על גופו. יש אומרים שאין בלבישתו משום הוצאה, כיון שהוא מותר למדת הכובע דינו כמלבוש גמור. ויש אומרים שכל זה בתנאי שאין מקפיד להסיר הכיסוי בשעה שהגשם פסק. [נעי' מש"כ באות ג']. והרבה פוסקים אוסרים בזה. [החזו"א (אז נדברו ח"א סי' עא) וכת' לאסור משום שאינו נראה בעיני אדם כמלבוש אלא מסיר את הכיסוי הזה מהכובע בשעה שמגיע לבית. והאג"מ (או"ח ח"א סי' קח-ק"י) כתב שאינו דרך מלבוש כיון שאינו מוסיף על כיסוי ראשו יותר ממה שמכסה הכובע עצמו וגם אינו מחממו. וכן דעת עוד פוסקים].

ה. לבישת שקית ניילון על הכובע או על מגבעת

אסור לצאת עם שקית ניילון העוטף הכובע או המגבעת כדי להגן עליהן. נעי' במקורות דלעיל אותיות ב' וג'. וכ"כ הש"ש"כ (פ"ח אות י). אולם אם מטרתו כדי לשמור על גופו (וכגון שבלאו הכי המים יחדרו דרך הכובע או המגבעת או שמכסה על ידו גם חלק מגופו), עיין בהערה. [נעי' במקורות דלעיל אות ג'. ובארחות שבת (פכ"ח אות קמו) מסתפקים בזה כיון ד"ל דבדבר הבא להציל מצער לא נחשב דרך מלבוש אלא בדבר שדרך אנשים לעשות כן. ודעת הגרנ"ק שליט"א (חוט שני ח"ד פ"ח ס"ק יג) לאסור כי אין הדרך להשתמש בו להגן. ואם דרכו להקפיד להסיר הציפוי בשעה שהגשם פסק עיי' מש"כ באות ג'].

ו. לבישת ערדליים

מותר לצאת עם ערדליים על גבי הנעליים. [נעי' בערוה"ש (סי' שא סוף אות קד). ומשמע דשרי משום שדרך מלבוש הוא. וכ"כ הש"ש"כ (פ"ח אות י). והאג"מ (או"ח ס"ק קח) כת' להתיר כי הם באים גם להגן על הגוף שלא יצטער ממה שנתרבת המנעלים בהמים ומרגיש בגופו רטיבות וצינון].

ז. לבישת שקית ניילון על הנעליים

אסור לצאת עם שקית ניילון העוטפת את הנעליים כשמטרתו להגן עליהן שלא יתלכלכו או יירטבו. אולם אם מטרתו כדי לשמור על גופו (וכגון שבלאו הכי המים יחדרו דרכם או שמכסה על ידו גם חלק מגופו וכגון שעוטפים על הגרביים), עיין דינו לעיל באות ה'.

ח. לבישת מעיל גשם מניילון כשמטרתו רק להגן על בגדיו שלא יירטבו

מותר לצאת במעיל גשם העשוי מניילון דק אף שכל מטרתו להגן על בגדיו שלא יירטבו מהגשם. [כן הוא לדעת הגרשז"א ז"ל באות ג'. ואף לדעת האג"מ י"ל דהדין כן דדמי לערדליים הנ"ל באות ז'. ועיי' באז נדברו (ח"א סי' עא)].

ט. לבישת כפפות

מותר לצאת בשבת בבתי ידים כי הם מלבוש גמור שעשויין להגין מפני הקור. ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם מערב שבת בבתי ידים או שיקשרם בקשר של קיימא, משום דלפעמים צריך למשמש בידי להסיר ממנו פרעוש העוקצו והיישנין שמא ישכח ויבוא לטלטל ד' אמות ברשות הרבים, וראוי לחוש לדבריו. [שו"ע (סי' שא סעי' לו)]. ועכשיו נהגו להקל, ומכל מקום אף שאין למחות ביד המקילים מ"מ ראוי לכל בעל נפש להחמיר. [מ"ב (סי' שא ס"ק קמא)].

י. לבישת כיסוי לאזניים

מותר לצאת בבתי אזניים הנתונים על האזניים על ידי קשת מברזל (אף לדעת המחמירים לענין בתי ידים, כיון שאין הדרך להוציאו להסיר פרעוש העוקצו וכדומה). [בית ישראל (לנדא או"ח סי' נג) ומשנה הלכות (ח"י סי' רלד)].

יא. צמר גפן הנתון בתוך האזניים

מותר לצאת עם צמר גפן הנתון בתוך האזניים להגן מרוח או קור. שאין בזה חשש משום שמא יפול ולא חשש שמא יבוא להוציאו. [הגרנ"ק שליט"א (ח"ד פ"ח ס"ק כא)].

יב. הליכה ברשות הרבים בבגד רטוב או שיש עליו שלג

מותר ללכת ברשות הרבים אף בשעה שיורד גשם או שלג ואין איסור הוצאה במים והשלג הנתונים על גופו. [שו"ע (סי' שכו סעי' ז) ובמ"ב (ס"ק כג). וכ"כ בשש"כ (פ"ח הגה קכח)].

יג. הדינים הנ"ל במקום שיש עירוב

כל הלכות הנ"ל הם במקום שאין עירוב. אבל במקום שיש עירוב כדן, ומחמיר על עצמו שלא לטלטל מאיזה טעם, בשעת הצורך יש מקום להקל טפי בדינים הנ"ל. אכן בזמן סערה וכשיורד שלג, מצוי הדבר שהעירוב נקרע, ויש לשאול שאלת חכם.

סחיטה

א. הליכה עם גרביים רטובות

מי שנרטבו גרביו תוך כדי הליכה וכיו"ב, יכול להמשיך ולהלך כדרכו אע"פ שהמים נסחטים תוך כדי הילוכו. [יש כמה טעמים להתיר. מלאכה שלא כדרכה פס"ר דלא ניחא ליה. ואין בזה משום ליבון דהוי דרך לכלוך וא"צ למים הנסחטים, ועוד. וכן פסק הגרשז"א ז"ל (מאור השבת ח"ב עמ' תרכט)].

ב. הליכה על גבי שטיח רטוב

שטיח שנרטב וכאשר דורכים על גביו נסחטים ממנו המים על הרצפה וחוזרים ונבלעים בו נראה שמותר מן הדין להלך על גביו, וראוי להחמיר כשאפשר לו בלאו הכי. [נעי' לעיל אות א'. ועיי' עוד בזה במאור השבת (ח"ב עמ' תרל)].

ג. טלטול בגד רטוב בשבת

בגדים השרויים במים, אסור לטלטלם בידי שמא יבא לידי סחיטה, והוא שמקפיד על מימיו. [רמ"א (סי' שא סעי' מו)]. וכל זה כשרטובים ברטיבות כזו שהיד אשר תיגע בהם תירטב כדי הרטבת דבר אחר. [מ"ב (סי' שא ס"ק סג). וכ"כ הש"ש"כ (פ"ח אות יז)]. וכמו כן מותר ללבוש בגדים אלו אם אין לו אחרים. [מ"ב (סי' שא ס"ק קסב)].

להתחמם ליד הסקה כשגופו או בגדיו רטובים

א. לחמם ידים רטובות ליד תנור חימום וכדו'

אסור לחמם ידיו הרטובות ליד תנור חימום שדינו כאש, משום שנמצא רוחץ בחמים שהוחמו בשבת. [שו"ע (סי' שכו סעי' ה)].

ב. לחמם בגדים רטובים ליד תנור חימום וכדו'

בגדים השרויים במים, אסור לנגבם סמוך לתנור משום איסור בישול ומשום מלבן. [שו"ע (סי' שא סעי' מ)]. וכל זה אם מגיע הבגד לחום של יד סולדת בו, אבל בפחות מזה מותר, בתנאי שלא יניחם דרך שטיחה (שבאופן זה יש משום מראית העין). [מ"ב (ס"ק קע). וכת' בכה"ח (סי' שא אות רס) דאם כבר עבר ותלה הבגד אי"צ להסיר]. ומכל מקום מותר לתלותו במקומו הרגיל ואף על קולב. [נש"כ (פטי"ו אות לח והגה כפד). ועיי' עוד שם (אותיות יג ולח) שכת' שבגדים שמותר לשרותם במים מותר גם לתלותם לייבוש (אבל יתלם במקום סמוך לתנור וכדו'). ועיי' לדעת הסוברים שמותר לשרות בגד העשוי כולו מחומרים סינתטיים וכדו' מותר לתלותם לייבש (שלא כנגד האש)].

ג. להתחמם ליד תנור חימום כשבגדיו רטובים

אסור לעמוד נגד האש כשלבוש בגדים רטובים, אם מגיעים הבגדים לחום של יד סולדת בהם. [מ"ב (סי' שא ס"ק קע ושעה"צ שם)]. ואפילו אין כוונתו לנגב את הבגדים אלא לחמם עצמו. [שעה"צ (שם)]. ואם אין לו בגד אחר להחליף, יש מתירין שישב כדרכו אצל האש, דבאופן זה יכול להערים ולנגב נגד המדורה כאלו בא להתחמם. [כה"ח (שם אות רס)].

ד. להתחמם ליד הסקה מרכזית כשבגדיו רטובים

הסקות הפועלות ע"י תנור המחמם את המים ושוב המים עולים דרך צינורות לתוך הרדיאטורים, יש להחמיר שלא להניח בסמוך להם בגדים השרויים במים לייבשם (כשמגיעין ליד סולדת). וכן שלא לחמם ידים רטובות דאיכא משום בישול (ומשום איסור רחיצה בחמים). וכשאין כוונתו לייבש בגדיו אלא להתחמם, בשעת הדחק אפשר דשרי. [דהרי אין בזה אלא משום עירוי הנחל, וי"א שאין בכחו כלל לבשל. ועיי' כשאין כוונתו לייבש הבגדים דקיל טפי, אפשר דבשעת הדחק יש על מה לסמוך. ועיי' בזה בגליון קע"ג שהארכנו בזה. ומי"מ כ"ז כשמקור מים החמים מתחמם עתה מכח האש, אבל בלא"ה דין המים כעירוי מכלי שני, וכ"כ בש"כ (שם סוף הגה קמ). ועיי' עוד לקמן באות ב'].

ה. להתחמם ליד מזגן כשבגדיו רטובים

מותר לעמוד נגד מזגן כשלבוש בגדים רטובים אף כשכוונתו לייבשם, כי אין המים מגיעים ליד סולדת. [נאכן אם היו מגיעים ליד סולדת יש לאסור, כי צינורות שבתוך המזגן מתחממים על ידי גז שדינו כבישול על ידי תמה, והם מחממים את האויר היוצא ממנו, ולכאורה דינם כתולדות חמה שאסור לבשל בה בשבת מדרבנן].

הפעלת חימום בשבת

א. הדלקת אש על ידי נכרי לחימום הבית

מותר לבקש מעכו"ם שידליק אש כדי להפעיל הסקה מרכזית וכדומה, לצורך הקטנים (אפילו אין הקור גדול), ומותרים הגדולים להתחמם בו. [עיי' שו"ע (סי' רעו סעי' ה)]. ואם הקור גדול, מותר לבקש מעכו"ם שיעשה כן אף בשביל הגדולים, שהכל חולים אצל צינה. [שו"ע (שם)]. (ופעמים שהקור גדול מאוד ומחמתו יש משום חשש פקוח נפש וכגון שיש תינוקות או זקנים בבית, ובאופן זה מותר להדליק החימום אף על ידי ישראל, והכל לפי הענין).

ב. פתיחת ברז ההסקה ע"י ישראל

אסור לפתוח על ידי ישראל ברז ההסקה בשבת. [מנחת יצחק (ח"ד סי' מו אות ג). ועיי' בש"כ (פכ"ג אות פז) בשם הגרשז"א זצ"ל שבמקום שהמים החמים עולים ע"י משאבה, כיון שהאש שבדוד ההסקה אין בכוחה לחמם את המים שבגופי החימום, וחימומם נעשה רק ע"י המשאבה המעלה את המים לדירות, אפשר שאין על המים שבגופי החימום אלא דין כלי שני. וא"כ ליכא איסור בכה"ג לפתוח הברז של ההסקה].

ג. הדלקת החימום על ידי קטן

אסור לצוות לקטן (אף שלא הגיע לגיל חינוך) לעשות מלאכה אסורה מן התורה בשבת משום איסור "לא תאכילום". [שו"ע (סי' שמג) ומ"ב (שם)]. ועל כן אסור לצוותו להדליק אש וכדומה לצורך חימום.

ד. להעמיד את הקטן במקום שהוא עלול להדליק מעצמו

מותר להעמיד קטן שלא הגיע לחינוך ליד המתג כדי שידליק החימום, כשעושה זאת להנאת עצמו ולא לצורך הגדול. [רמ"א (סי' שסב סעי' ז) ומ"ב (ס"ק בד)].

דיני שלג בשבת

א. טלטול שלג בשבת

אין בשלג משום מוקצה בין ירד מערב שבת בין ירד בשבת עצמה. [הגרשז"א זצ"ל (שש"כ פטי"ו אות מה הגה יד), הגריש"א זצ"ל (שלמי יהודה פ"ג הגה יט). ועיי' בטלטולי שבת (מוקצה עמי' 165 הובא באג"מ או"ח ח"ה סי' כב אות לו ועיי"ש רסי' כא) ובשלמי יהודה (פ"ג הגה יט) לענין דעת האג"מ בזה. ועיי' עוד בכל זה בגליון קס"ו].

ב. עשיית בובת שלג בשבת

אסור לעשות בובת שלג או כדורי שלג בשבת. [שש"כ (פטי"ו אות מה)].

ג. נעליים העושות סימנים בהליכה על שלג

מותר ללכת בשבת על שלג וכדומה, בנעליים אשר אותיות או ציורים בולטים בסוליות שלהן, גם אם האותיות ייטבעו בשלג, ובתנאי שאינו מתכווין לכך. [שש"כ (פטי"ו אות ז)].

ד. לכבד שלג בקרקע מרוצפת

מותר לכבד השלג בשבת בקרקע מרוצפת, ואין משום חשש אשוויי גומות אם הוא בעיר, דרוב הבתים מרוצפים. [מחזה אליהו (סי' סח אות ב)].

ה. פינוי שלג מרשות הרבים

לעת הצורך מותר לפנות שלג מן הרחוב על מנת למנוע החלקת העוברים ושבים והוא שהרחוב לא יהא רשות הרבים גמורה, וגם הרחוב סלול או מרוצף. ומכל מקום אם אפשר יעשה כל זה על ידי נכרי. ועל ידו אפשר לפנות שלג אף ברשות הרבים גמורה שאסור לטלטל בה. [שש"כ (פכ"ה אות יא)].

ו. פינוי שלג מגג העומד לקרוס

מותר לפנות בשבת שלג מגג העומד לקרוס מחמת כובד השלג (אף במקום דליכא חשש סכנה), ואם אפשר יעשה כן על ידי עכו"ם. [עיי' בהר צבי (קונטרס המלאכות - סותר סי' א) ובמגיה שם].

ז. לפזר מלח על גבי השלג למנוע החלקה

מותר לפזר מלח על השלג במקום שיש חשש החלקה, הגם שעל ידי כן נפשר השלג. [שש"כ (פכ"ג אות כא ופכ"ה הגה ג)]. ואף לרסקו בידים מותר בכה"ג. [ארחות שבת (פ"ד הגה דז). וכשאין כוונתו כדי שיוזבו מימיו מותר בכל אופן כמבואר בשו"ע (סי' שכ סעי' ז)].

ח. נייעור בגד משלג

בגד שירד עליו שלג ולא נמס עדיין, מותר לנערו בקלות, אבל יזהר שלא לנערו בחזקה. [בניאור הלכה (רסי' שב ד"ה מן הטל)]. ומעיל גשם העשוי חומר פלאסטי (ולא אריג) ואין בו בד כלל, וכן כיסוי הניילון שעל המגבעת, מותר לנערם מן השלג אף בחזקה. [שש"כ (פטי"ו אות לט)].

מעשה שבת

א. להנות מחשמל שתוקן בשבת

אם פסק החשמל בשבת ויש צורך לתקנו משום חשש פקוח נפש (וכגון בשכונות גדולות שיש קטנים וזקנים הזקוקים לו), אפילו אם תוקן על ידי מי שאינו שומר תומ"צ מותר להנות ממנו. [הגרשז"א זצ"ל (שבות יצחק ח"ו עמ' קצא ועמ' רד ד"ה גס) והאג"מ (או"ח ח"ד רסי' קכז). אולם דעת החו"א (סי' לח ס"ק ד ד"ה וכל) דאם נעשה בהיתר ע"י ישראל אינו שומר שבת, אסור ליהנות ממנו, מפני שיש בשימוש איסור חילול ה'].

קדירה המונחת על פלטה חשמלית ופסק החשמל

א. קדירה המונחת על פלטה חשמלית ופסק החשמל להעבירה לאחרא

קדירה עומדת על גבי פלטה חשמלית ופסק זרם החשמל. מותר להעביר את הקדירה בעודה חמה לאחראת [גרופה וקטומה]. [הגרשז"א זצ"ל (פ"א הגה סט) והאג"מ (או"ח ח"ד סי' עד דיני בישול אות לח). ולדעת השו"ע (סי' שיח סעי' ד) מותר דוקא כשהי"ב ולפי הרמ"א (שם סעי' טו) כל שלא נצטנן לגמרי]. ויש אוסרים אם הפלטה התקררה באופן שא"א לחמם בה מאכל, כי בכה"ג התבטלה השהיה הראשונה [אע"פ שהמאכל עדיין רותח]. [הגרשז"א זצ"ל והגרני"ק שליט"א (ארחות שבת פ"ב הגה פב)].

ב. קדירה המונחת על פלטה חשמלית ופסק החשמל וחזר

קדירה העומדת על גבי פלטה חשמלית ופסק זרם החשמל אין צריך לסלקה שאף אם נתחדש הזרם [באופן המותר בשבת] מותר להשהותה שלא התבטלה שהייה הראשונה. [עיי' בחו"א (סי' לח ס"ק ב). וכן הביאו בארחות שבת (פ"ב הגה פג) והלכות שבת בשבת (דיני חזרה פ"ה אות יט)].

